

15/5/2019

נושאונט מס' 50

דבר העורך

שלום לכם,

"נושאונט" מופץ באיחור של כחודש, משום שהעורך שימש כקומיסר הישראלי לתערוכה העולמית שנערכה בסין. תוצאות התערוכה הן תמרור אזהרה עבור התימאטיקה הישראלית: בעוד **שלורנס פישר** זכה פעם נוספת להצלחה נאה (מדליית זהב עם ציון של 91 נקודות) שלושה אספנים אחרים וותיקים נחלו אכזבה קשה: **יוחנן מי-רז**, **זהר נוי ואריה לביא** זכו למדליית כסף גדול בלבד. שניים מאוספים אלו זכו אך לפני שנים ספורות למדליה מוזהבת גדולה, ועתה צנחו בשיעור של כ-10 נקודות. שופטי התערוכה הסבירו, שהתימאטיקה היא הענף הדינאמי ביותר של הבולאות, ומי שדורך במקום פשוט צועד אחורנית מבלי לשים לב לכך.

האכזבה של המציגים הוותיקים היא רק סיבה אחת לדאגה. מצערת לא פחות היא העובדה כי זה כעשר שנים אין לנו מציגים תימאטיים חדשים! ועד איל"ת חייב לתת את הדעת על נושא התצוגה, לסייע למציגים הקיימים להתקדם ולעודד מציגים חדשים.

בצד התוצאות המאכזבות מסין יש גם חדשות טובות: **ד"ר יהושע מגר** היה הנציג הישראלי היחיד לתערוכה של האגודה הבולאית המלכותית בשטוקהולם. האוסף שלו זכה פעם נוספת במדליית זהב גדול עם ציון של 96 נקודות. רק אוסף תימאטי אחד זכה לציון גבוה יותר (**יואכים מאס**, מתימטיקה – 97 נקודות) זכה לציון גבוה יותר. דיווח על שתי התערוכות יינתן במפגש איל"ת הקרוב, ביום שלישי ה-9 ביולי. כדאי לבוא!

שלכם,

יורם ולורנס

הגורמים לפרוץ מלחמת איראן – עיראק: חלק ג' מאיר בר

בחלקים הקודמים של מאמר זה הצבענו על הסיבות המהותיות לפרוץ מלחמת איראן – עיראק בשנת 1980: האיבה בין הפרסים לערבים, הסכסוך בין סונים לשיעים אשר החריף בעקבות המהפכה האסלאמית, ושאיפות טריטוראליות מנוגדות בשט אל-ערב ובחבל ח'זיסטאן עתיר הנפט. רוב הגורמים הללו אינם תלויים בזמן, ולכן הקורא רשאי לשאול מדוע פרצה המלחמה דווקא בשנת 1980 ולא קודם לכן או מאוחר יותר. שאלת התזמון עומדת במרכז חלקו האחרון של מאמרנו.

האנדרלמוסיה באיראן לאחר המהפכה

בתקופת **השאה** היה לאיראן יתרון צבאי ברור על שכנתה ממערב, אך הכאוס שנגרם לאחר הדחתו של השאה הביא את עיראק להערכת מצב מחודשת באשר לעוצמתה הצבאית של איראן. **לצדאם חסין** ולמפקדיו הבכירים לא היה ברור האם אנשי הדת שבשלטון איתנים דיים כדי להתמודד עם מהלך התקפי עתידי והאם אנשי הצבא האיראנים יצייתו למנהיגיהם החדשים. את תחושת השלטון העיראקי ערב המלחמה היטיב לתאר סגנו של חסין בזמן המלחמה, **טארק עזיז**: "איראן ועיראק נכנסו למלחמה כשקיים שוני במצב כל אחת מהן. בעוד עיראק נהנתה מיציבות פוליטית, שגשוג כלכלי, ניסיון עשיר ויחסים בין לאומיים יציבים, באיראן שרר משבר כלכלי וחוסר יציבות פוליטית, מנהיגיה היו בלתי מנוסים ויחסיה הבין לאומיים היו במצב כאוטי".

הקמת "משמרות המהפכה"

צדאם זיהה סדקים של ממש ביכולות הצבאיות והכלכליות של איראן לאחר המהפכה. שליחיו של **ח'מיני** ערכו "טיהורים" מקיפים בשורות הצבא וגנרלים בכירים חוסלו, ערקו או נמלטו אל מחוץ לאיראן, ואת מקומם תפסו קצינים חסרי הכשרה טכנית. בנוסף, לצבא האיראני הייתה תלות חזקה באנשי סיוע טכני זרים שנמלטו מאיראן לאחר סילוק השאה. הקמת "משמרות המהפכה" בשנת 1979 יצרה פילוג בשורות הכוחות המזוינים האיראנים. אם לא די בכל אלה, היה לעיראק גם יתרון כלכלי על פני אויבתה: בעוד עיראק נהנתה ערב המלחמה מתנופת פיתוח ומגידול בהכנסותיה מייצוא נפט, הדחתו של השאה גררה מיתון כלכלי, קריסה של מערכות ציבוריות ואבטלה גואה באיראן. צדאם האמין כי הכלכלה האיראנית הרעועה לא תעמוד בעימות צבאי עם עיראק, וודאי לא במלחמה ארוכה שתביא לשחיקה הדדית.

גם העמדה הבינלאומית שיחקה תפקיד משמעותי בשיקוליו של צדאם. ערב המלחמה איראן ניתקה את היחסים עם ארצות הברית ועם רוב המדינות באזור המפרץ. האידיאולוגיה של ח'מיני והתקפותיו על מעצמות העל ועל מדינות ערב המתונות, בודדו אותה והניעו מדינות אלו לתמוך בעיראק ערב המלחמה. גם היחסים בין איראן לברית

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

המועצות עלו על שרטון על רקע הפלישה לאפגניסטן. היה ברור לצדאם, כי מדובר בשעת כושר, וכי נפלה בחלקו הזדמנות בלתי רגילה לפתוח במלחמה.

יצירת זהות לאומית משותפת לאזרחי עיראק

מייד לאחר המהפכה באיראן החל צדאם חסין להבליט את הזהות הערבית הלאומית העיראקית, ולטשטש את החלוקה העדתית במדינה תוך גיוס סמלים שיעים מובהקים ו"שיערוּבם" (הפיכתם לכלל ערבים). צדאם זיהה את העלייה ברמת המודעות של השיעים בארצו לזהותם העדתית והדבר הדיר שינה מעיניו, משום שמרבית החיילים בצבא עיראק נמנו על העדה השיעית. באמצעות הבלטת הזהות הערבית הלאומית העיראקית הוא שאף ליצור שני מחנות יריבים – הערבים מול הפרסים. המשטר העיראקי הבליט את מוצאם הערבי של מייסדי הכת השיעית, **עלי וחסיין**. צדאם אף הציג אילן יוחסין מפואר שהצביע, כביכול, על קשר דם לבתו של הנביא **מחמד**, **פאטמה**, אשתו של עלי. באמצעות צעדים אלה, צדאם שאף לכך שהתייצבות לצידו במלחמה עתידית תהיה בבחינת חובה דתית.

הישגי התרבות הערבית

הבלטת הזהות הערבית זכתה לביטוי בולאי מרשים בעיראק. צדאם שאף להציג את עיראק ככור מחצבתה של הציוויליזציה הערבית כולה. במרץ 1979 הנפיקה עיראק הנפיקה בול לציון "הישגי התרבות הערבית" המעוטר בסמלים אלגבריים, גיאומטריים ואסטרונומיים, תחומים שפיתוחם הואץ בתקופת האימפריה העבאסית שמרכזה היה

בבגדד, אשר שלטה על העולם המוסלמי בין השנים 750-1258. כעבור שנתיים הנפיקה עיראק בול תחת הכותרת "הערבים", המתאר את הטריטוריות בהן יושבים ערבים כשטח העשוי מקשה אחת וללא גבולות. בול שהונפק לציון "יום השאידיים" מציג אותם שטחים בדיוק. העובדה שהטריטוריה הערבית הוצגה כמכלול אחד מעידה על התפישה הפאן-ערבית שצדאם חרט על דגלו, לפיה העולם הערבי כולו הינו ישות אחת אותה שאף להנהיג. בבול אחר שהונפק בדצמבר 1989 מופיע צדאם חובש כאפיה, סמל ערבי מובהק, שצורתה וצבעה עשויים לציין את שבטו או את השתייכותו האזורית של החובש.

למעלה: הטריטוריה הערבית.
במרכז: יום השאידיים. משמאל:
צדאם חסין חובש כאפיה

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

דגש על הזהות המוסלמית

ראשים אשר על-פי האמונה השיעית מקורה בגן עדן, ניתנה לעלי על-ידי הנביא מוחמד וזה לחם בה בגבורה בכל מערכותיו. החרב הפכה לסממן שיעי מובהק, והשיעים נוהגים לקרוא: "אין גיבור מלבד עלי, ואין חרב כמו ד'ו-אלפקאר". על אף היותה סממן שיעי מובהק, בראש הבול מתנוססת הסיסמא "קאדסית צדאם". בבול אחר שהונפק בספטמבר 1988 הציג צדאם אחד מהטילים בהם השתמש במלחמה המכוון לאיראן, לו בחר לקרוא על שמו של בנו של עלי, אלחסיין.

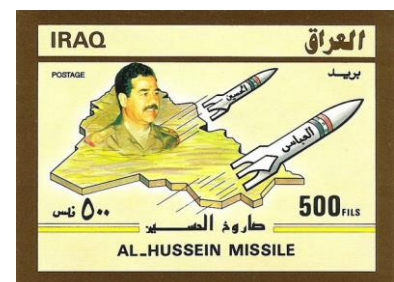
סמל שיעי נוסף בו עשה צדאם שימוש הוא, כאמור, בתו של מוחמד, פאטמה, אשר צדאם טען כי הנו צאצאה. פאטמה נחשבת לקדושה באסלאם השיעי ומכונה "אלזהראא" (הזהרת). לא בכדי בחרה איראן להנפיק בשנים 1985 - 1987 בולים לכבוד "יום האישה", בהם ציינה את יום הולדתה של פאטמה ודיוקן פרצופה התנוסס על הבולים. באחד הבולים נראית פאטמה מניפה את ידה ולצידה הכיתוב "יא פאטמה אלזהראא", כשחמש האצבעות אותן היא מניפה מסמלות את חמש הדמויות הקדושות לאסלאם השיעי: הנביא מוחמד, עלי, חסין, **son** ופאטמה עצמה. בבול אחר נראית פאטמה בעודה משקיפה על החיילים האיראנים בשדה הקרב כשמאחוריה דגל עליו רשום "אללה אכבר". קשר הדם של צדאם לפאטמה נתפס בעיני האיראנים כמומצא וכהתרסה ישירה כנגדם, ולכן הקפידו המנהיגים האיראניים לכנות את צדאם חסין בכינוי הגנאי "צדאם יזיד", על שם **יזיד הראשון**, אשר נחשב עבור השיעים לרוצחו של חסין ולגוזל השלטון ממי שראוי לו.

צדאם שאף לשזור את הזהות הערבית ואת הזהות המוסלמית של אזרחי עיראק זו בזו. על אף ששלטונו נתפש כחילוני, צדאם פעל לגיוס כל נתיניו למאבק ועל כן בראשית המלחמה הונפקו מספר בולים בעלי אופי דתי-מוסלמי. הבולים הציגו את צדאם כ"מגן העולם הערבי" וכ"מגן האסלאם" גם יחד, ולראייה – בול שהונפק בעיראק בשנת 1981, ומציג את צדאם נוגע באבן השחורה במכה במהלך טקס החג, ובול אחר שהונפק באותה שנה לציון "יום ההולדת לנביא מוחמד".

לצד גיוס נתיניו מוסלמים בכלל והערבים בפרט, צדאם גייס בחסות הבולים סממנים שיעים מובהקים, על מנת לרתום את אזרחי עיראק השיעים למאבק הלאומי. באחד הבולים שהונפק בעיראק באוגוסט 1986 נראה לוחם ערבי עוטה שריון עליו המילים "אללה אכבר" ומנופף בחרב המיתית "ד'ו-אלפקאר" – חרב בעלת שני

חרב ד'ו-אלפקאר

טיל אלחסיין

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

פאטמה אלזהראאי על בולי "יום האישה" של איראן

מנהיג העולם הערבי

נפילת השאה פתחה בעיני צדאם חלון הזדמנויות יוצא דופן להפוך למנהיג העולם הערבי. בשנים שקדמו למלחמה, עיראק התקרבה בהדרגה למשטרים השמרניים בסעודיה ובנסיכויות המפרץ. צדאם אף כונן בשנת 1976 את "המשרד לענייני המפרץ הערבי" במטרה לחזק את הקשרים עם מדינות האזור ולמצב אותו כמגן הערבים באזור.

מימין: ועידה של שרי הדואר של מדינות המפרץ
משמאל: גביע המפרץ לאומות בכדורגל

כחלק משאיפתו להידוק הקשרים עם מדינות ערב באזור, הוא ארח בבגדד ביוני 1978 ועידה של שרי הדואר של מדינות ערב במפרץ. בבול אחר שהונפק באפריל 1979 מצוינות מדינות ערב המשתתפות ב"גביע המפרץ לאומות", טורניר כדורגל בהשתתפות מדינות המפרץ אותו אירחה עיראק באותה שנה, כשברקע מימי המפרץ.

אירוע אחר שהשפיע על קבלת ההחלטות של צדאם היה יוזמת השלום של **סאדאת**. היחסים בין עיראק למצרים בשנות ה-70 היו פוריים מאוד, אך קיבלו תפנית חדה עת חתמו **בגין** וסאדאת על הסכם קמפ דייוויד בשנת 1978. בעקבות החלטת הליגה הערבית להשעות את מצרים מן הליגה זיהה צדאם הזדמנות ליטול לידי את הובלת העולם הערבי. לפיכך אירחה עיראק ועידת פסגה בהשתתפות מדינות ערב, על מנת לגבש תכנית פעולה ממשית כנגד הסכם השלום.

החתימה המתהווה על הסכם שלום מצרי-ישראלי, גרמה לצדאם לראות בסוריה אמצעי קריטי בדרך לנטילת ההובלה על העולם הערבי מידיה של מצרים. עיראק הכריזה על נכונותה לשגר כוחות צבא לעזרת סוריה במאבקה מול ישראל, ובנוסף שתי המדינות

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

ועידת הפסגה הערבית

הסכימו לחתור לאיחוד מלא כדי לייצר משקל נגד לחזית הישראלית - מצרית. נשיא סוריה דאז, **חאפז אל-אסד**, אף הסכים לשמש ככינור שני באיחוד עתידי, ונראה היה כי עיראק, שיזמה ועידת פסגה ערבית ו"גוש חוסם" כנגד ישראל, היוותה מעכשיו את הגורם המוביל במרחב הערבי. צדאם ראה, איפוא, במהלך התקפי כנגד איראן סילוק האיום האחרון בדרכו להשגת הגמוניה במפרץ ומעמד בכורה בעולם הערבי כולו.

סיכום

במאמר זה ביקשתי לבחון את הגורמים למלחמת איראן – עיראק בשנת 1979. החלטתו של צדאם לצאת למלחמה נבעה מתצרף של מניעים. שורשי האיבה בין שתי המדינות היא הפילוג בין השיעים לסונים, והמאבקים הצבאיים בין שבטים ערביים לאימפריה הסאסנית. על רקע זה הציבה המהפכה באיראן מכלול איומים שהציבה כלפי צדאם, אשר דחקו בו ליזום מהלך התקפי כדי לנטרל איומים אלה.

גורם חשוב אחר הוא הסכסוכים הטריטוריאליים בין המדינות על שטחי מפתח עשירים בנפט ועל נתיבי מים בנהר שט-אלערב. האיום הכורדי על שלטונו של צדאם חסין אילץ אותו לחתום על הסכם אלג'יר המשפיל בשנת 1975, והוא שאף לבטל את הכניעה שנכפתה עליו. הקדשנו מקום מיוחד לסכסוך בחבל ח'וזיסטאן, שבבסיסו שאיפה לצבירת עוצמה כלכלית והרחבת המוצא הימי.

הגורם האחרון למלחמה הוא חלון ההזדמנויות שנפתח בעיני צדאם ליזום מהלך התקפי על רקע האנדרלמוסיה שזיהה באיראן לאחר המהפכה. רצונו של צדאם להתברג כמוביל העולם הערבי נוכח דעיכת כוכבם של מצרים וסוריה, שהתחרו עם צדאם על הובלת העולם הערבי, היה הגורם האחרון.

תגובות יש להפנות למערכת: noson.ed@gmail.com

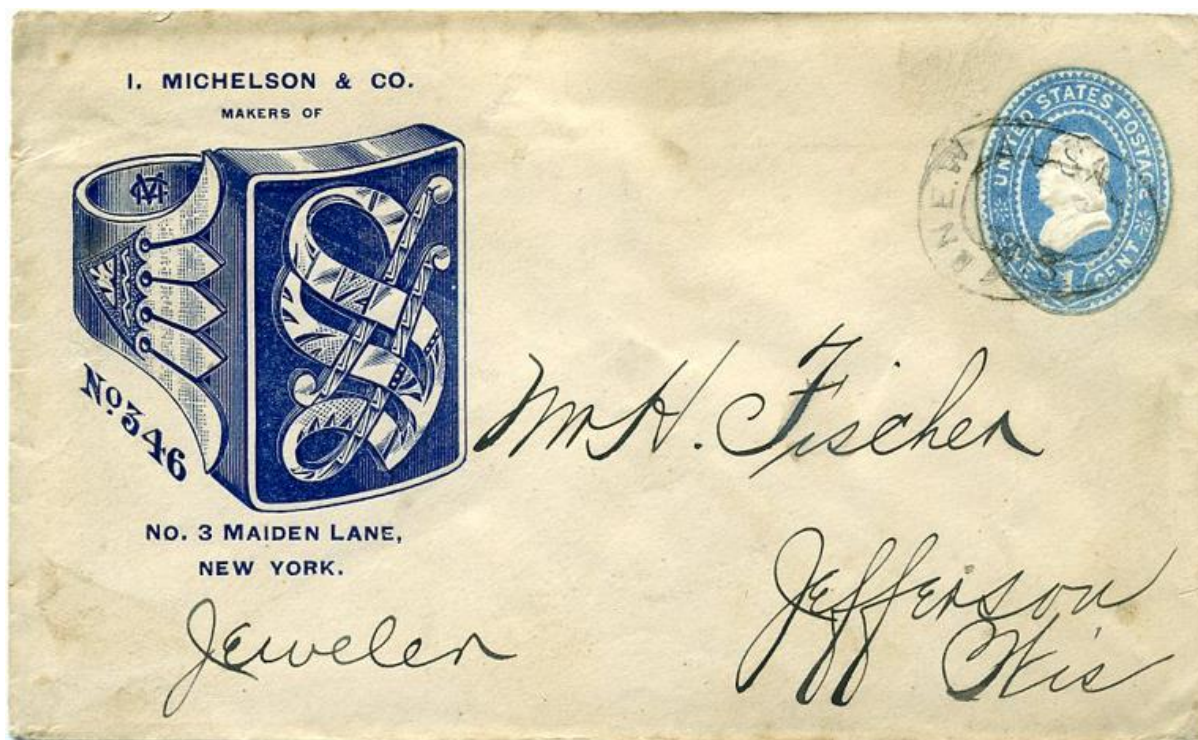
כיצד לשפר תצוגה תימאטית – חלק שלישי ברנאר חימנז

הקדמת העורך: במהלך אליפות העולם בבולאות שנערכה בחודש מאי בירושלים נתן ברנאר חימנז הרצאה תחת הכותרת "כיצד לשפר תצוגה תימאטית". מאמר זה, שיפורסם במספר חלקים, מבוסס על הרצאה זו. הנוסח העברי וחלק מההסברים הם שלי, אך הדוגמאות והרעיונות הן כולן של מר חימנז.

* *

*

את חלקו הקודם של המאמר סיימנו עם הצגת דברי בולים ועליהם פרסומות. מקרים כגון כרטיסי האקו היפניים או הפובליבל הבלגיים מוכרים היטב, אך במקרים אחרים קשה לדעת, האם הפרסומת הודפסה כחלק אינטגרלי של הפריט, או שמישהו קנה דבר בולים ואחר כך הוסיף עליו באופן פרטי את הפרסומת. האספן נדרש במקרה זה לבצע מחקר, להבין את הפריט ולדעת להצדיק אותו.

המעטפה לעיל היא מארצות הברית, ובצד שמאל ניתן לראות פרסומת ליצרן תכשיטים בעיר ניו יורק. כאן אין בכלל צורך לבצע מחקר: בארצות הברית של המאה ה-19 לא היו דברי בולים בהדפסה פרטית שזכתה לאישור הדואר (printed to private order) כמו בחלק מארצות אירופה. זוהי הדפסה פרטית לחלוטין, והיא **אסורה בתצוגה**. באופן אישי, הדבר חורה לי: מעטפה כזו נראית לי הרבה יותר מעניינת מפריטים מודרניים, ואני תומך בשינוי הכללים בנידון, אבל עד שדעתי זו תתקבל אינני רשאי להציג אותה בתצוגה תחרותית.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

דוגמא אחרת לפרסומת על דבר בולים המותרת בתצוגה הם מכתבי ה-BLP מאיטליה של ראשית שנות ה-20. הבולים ועליהם הדפס הרכב BLP נמכרו באישור הממשלה במחיר מופחת של 5 סנטיסימו, וניתן היה להשתמש בהם רק על גבי מעטפות תואמות ועליהן פרסומות. הרווחים משירות מיוחד זה נתרמו למען העיוורים ונכי המלחמה האיטלקיים, כך שמכתבי BLP יכולים להשתלב באוספים בנושא עיוורון או מלחמה. יתר על כן, ניתן להשתמש בפרסומות עצמן, מאחר והן חלק בלתי נפרד של הפריט, ולפיכך מכתב ה-BLP הנראה כאן יכול להופיע בתצוגה בנושא יין.

הערת העורך: זו, כאמור, דעתו של מר חימנד. ראוי לציין כי האיטלקי **ג'אנקרלו מורולי**, אף הוא מבכירי התימאטיקה בעולם, סבור אחרת!

דוגמא אחרת לשימוש בפריטים עם פרסומות הם מעטפות ג'ירו, אשר שימשו את הדואר למשלוח המחאות של בנק הדואר (ראה [מאמרו של ד"ר הדי פייבל בנושאונט מספר 17](#) על מעטפות הג'ירו בבלגיה). אני מציג כאן מעטפת ג'ירו משווייץ, היכולה להשתלב במספר רב של תצוגות בנושאים שונים.

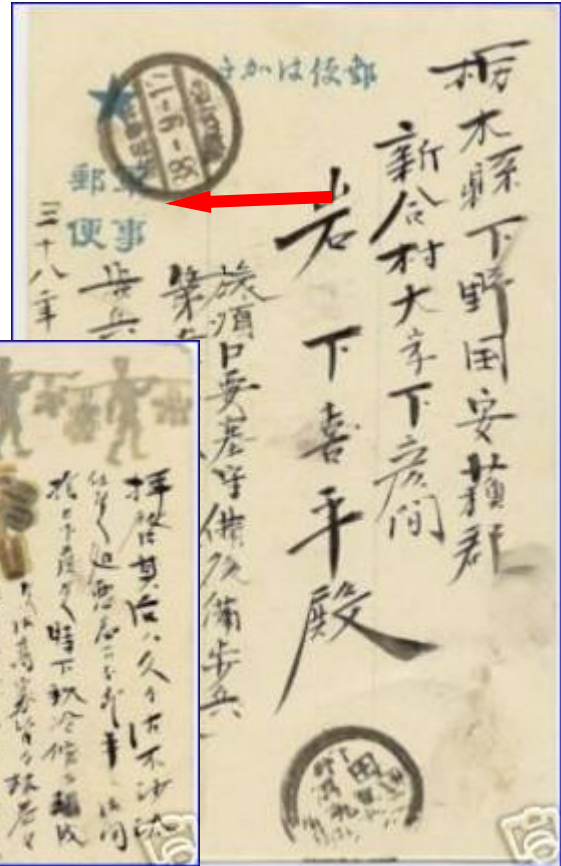

שני צדיה של מעטפת ג'ירו משווייץ

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

סוג פריט היוצר בלבול רב הן גלויות הדואר הצבאי ממדינות שונות. הבלבול נובע מכך שקיימים פריטים פרטיים (האסורים בתצוגה) לצד פריטים רשמיים המותרים לתצוגה. בחלק מהמדינות (למשל, גרמניה וישראל) אין הגלויות מעניקות את הפטור מתשלום לדואר אלא רק החותמת של היחידה הצבאית. לעומת זאת, בצרפת או באיטליה הגלויות עצמן הודפסו על ידי הצבא והעניקו את הפטור המבוקש. אני מציג כאן דוגמא של גלויות דואר צבאי יפני, המותרת בתצוגה. הפטור מביול מודפס על הגלויה עצמה (מסומן בחץ אדום), ולכן אין כאן מקום לספק. כמובן, יש להעדיף גלויה שעברה שימוש דוארי על פני גלויה במצב תמים.

ואם בענייני צבא עסקין הרי שזה המקום להדגיש את שירות המכתבים הצבאיים המצולמים של מלחמת העולם השנייה – דואר הניצחון (ה-V-mail) האמריקאי ומקבילו האנגלי (ה-Airgraph). פריטים כאלה מוסיפים איכות וגיוון לכל תצוגה. במיוחד מומלץ להשיג ולהציג את הטפסים המקוריים של שירותים אלה לפני הצילום וההקטנה, משום שהם נדירים הרבה יותר.

עוד סוג פריט ראוי לתצוגה הוא טופסי מברק. גם כאן יש להעדיף טפסים משומשים דוארית. רצוי גם להציג את המברק עם המעטפה בה הוא נשלח כפי שמודגם להלן, אפילו אם המעטפה אינה בעלת רלוונטיות לנושא התצוגה.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית
בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

שימוש מושכל בפריטים מהסוגים שהוצגו במאמר זה יאפשר לכל מציג לשפר את התצוגה שלו במידה ניכרת. בהצלחה!